

“Merkez” ve “Çevre” Bağlamında Bir Sınıf Diktatörlüğü Olarak Devlet

01.05.2020 • Güncel Müdahaleler • Yeni Komünizm

Editörün Notu: Aşağıdaki makale Bob Avakian'ın önderi ve mimarı olduğu yeni komünizmi takip eden Mehmet Seyhan tarafından yazılmış ve web sitemize iletilmiştir.

T24 yazarlarından Aydın Engin “AKP'nin kahhar ve kerim devleti...” adlı bir makale kaleme aldı. 1 20. yılına yaklaşan AKP iktidarına, toplumun hatırı sayılır bir kesimi tarafından hoşnutsuzluk duyulmakta. Engin Aydın kendi duyduğu rahatsızlığı dile getiriyor. Fakat toplumun ezici çoğunluğundan farklı olarak, bunu belirli bir entelektüel seviyede yapıyor ve küçük burjuva düşün dünyasının perspektifini yansıtıyor.

Yazının ana hattını belirleyen herhangi bir sınıfın izini taşımayan “saf demokrasi” düşüncesidir. Ve bu “saf demokrasiye” varmamızı engelleyen siyasal islama karşı, siyasal islamın bir dönem kullandığı argümanları hatırlatmaktadır. Yazımızın amacı, Aydın Engin'in “hasrettiği” toplum projesini ve siyasal islamın neyi temsil ettiğine dair bir giriş niteliğinde olacaktır.

Siyasal İslam'dan “Sol” Liberalizme “Merkez” ve “Çevre”

“Oysa 1990'lı yıllarda, yani siyasal İslam, **Erbakan** hoca yönetiminde ağır ağır iktidara yürürken merkezi hükümete, yani Ankara'ya karşı seçilmiş yerel yönetimlerin üstünlüğü sürekli vurgulanıyordu. Tayyip Erdoğan, o günlerin AKP'si olan Refah Partisi'nin İstanbul İl Başkanı iken, hele hele 1994'de İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı kazandığında yerel yönetimlerin üstünlüğünü sürekli vurgulamış; Ankara'nın, yani merkezi hükümetin belirleyici olmasına itirazını sık sık dile getirmişti. Bugün ise AKP iktidarında o günlerde savunduklarının tam tersi yaşanıyor ve Korona günlerinin de sağladığı siyasal iklimin yardımı ile gitgide **olağan** devlet yönetimine dönüşüyor.” (vurgular Aydın Engin'e ait)

Merkez ve Çevre (Periphery) tartışması şüphesiz Erbakan'ın icat ettiği bir siyaset değildir. Merkez/Çevre, Devlet/Sivil Toplum tartışmaları Avrupa'da bir asıra yakındır devam eden bir tartışmadır. Tartışmanın ana hattı, devletin dışında "sivil" yada "çevre" hareketlerin inisiyatifinin geliştirilmesi ve bunu devletin merkezine rağmen yapmasıdır. 2

Siyasal İslam, Kemalistlerle olan iktidar mücadelesi esnasından devletin "kahhar" tarafını dile getirdi ve bunun dışına itilmiş olan kesimleri -çevre- kendi potasında eritmeye çalışmıştır. Devlet ve onun resmi ideolojisinin -Kemalizm- "yukarıdan bilinç taşıma" siyaseti olarak "teşhir" etmiş ve bunun "demokratik siyasetin amacına" karşı olduğunu çünkü İslamiyet'te aslolan "tebliğ" ve "yol göstericilik" olduğunu ileri sürmüştür. "Yukarıdan bilinç taşıma ve empoze etme modern devletin kurucu ilkeleri arasında yer alır. 3 Modern devleti temsil eden Kemalistlere karşı Osmanlı'dan "millet sistemi ve mahalle yönetimi" siyaseti savunularak, temsili demokrasi yerine "doğrudan demokrasi" anlayışı öne çıkarılır. Ve 1990'lı yıllarda birçok yerel yönetimi eline geçirmiş olan Milli Görüş hareketinin önemli bir savunusu olan "sosyo kültürel olarak ademi merkezizetçilik" karşımıza çıkar. Siyasal islamın birçok öznesi kendisini "çevre" olarak addeder ve böylece "iktidar-din" arasında ayırım koyduğunu dile getirir. Nitekim kendisini "iktidar" hedefli olarak görmeyen İslami hareketler olsa bile, bir din olarak İslamiyet, bir toplum projesidir. Bir Ortaçağ ideolojisi olan İslam, üretimden mübadeleye, toplumun davranışlarından kültürüne, sanat anlayışında ahlakına kadar bütün üst yapı ve alt yapı kurumlarını belirleyen bir çerçevesi vardır. Ve tüm bunların topluma uygulanması bir siyasal iktidarı gerektirir. İster "mahalli" isterse merkezi olsun, siyasi iktidarı elinde bulundurmadığın taktirde, topluma "önerdiklerini" yapman mümkün değildir. Çünkü toplumda bulunan hakim siyasi yapı tarafından sınırlandırılır, engellenir ya da tarih dışına itilirsin.

"Sol" liberal söylem, siyasal islamın aksine, devlete mesafeli, "erk" olmayan bir "sivil toplumun" yaratılacağına, toplumun burada nefes alabileceği mitine hep inanır. Bu devleti ortadan kaldırma değildir, zira devleti kaldırmak bir devletleşmek anlamına gelir ve bu yeni bir sonun başlangıcı olur. O yüzden bahsi geçen "sol" için uygulanması gereken siyasal iktidarı ele geçirmek değil ama bir nevi "yapısal yer yokluğudur". Özgürlük nosyonu evrensel bir tanımlamadan çıkartılarak, kolektifin, grubun yada kişinin "anlatısına" indirgenir. "Merkezinde bir yokluk, bir eksiklik vardır. 'bir karar verilmezlik' ilkesi tarafından yönetilir. Ne kimliği ne de

kimliksizliği onaylar, ikisi arasında bir karar vermezlik durumudur”4. Murat Belge ise - liberalizmden konuşuyorsak Belge’yi anmadan olmaz- “...ileri kapitalist ÷lkeler, gelişme tarihleri boyunca, başka ÷lkelerden farklı bir toplumsal örgütlenme sistemi oluşturmuşlardı. İleri kapitalist toplumlar söz konusu gelişmeleri içinde siyasi iktidar odağından, yani devletten görece bağımsız bir yapı oluşturmuşlardı.” 5 diyerek bu “göreceli” bağımsızlığın mevcudiyetine ve genişletilmesi gerektiğine sıkıca bağlıdır. Ve bir başka mit ise “demokrasi ile bağımsızlığın” aynı parelerde geliştiğine inanılmasıdır. Halbuki hiçbir ileri kapitalist devlet, böylesi kendinden bağımsız bir alanın varlığına izin vermez. 2017 Katalonya bağımsızlık referandumunda da görüleceği üzere, bahsi geöen “görece” bağımsızlığı, tüm “modern” Avrupa’nın gözü önünde siyasi bir kıyıma dönüşür. Referandum düzenleyen Katalan siyasi yöneticileri ya İspanya’yı terketmiştir ya da cezaevlerine atılmışlardır. Referanduma diğer bir cevap ise “sivil toplumun” aşırı sağ ve faşist güçlerinden gelir. Madrid sokaklarında onbinlerce insan karşı eylem geröekleştirmiştir.

Siyasal İşlam, Türkiye Cumhuriyeti’nin başından beri hep bir kurucu unsur olmuştur. O, söylenildiği üzere “dışarıda” duran ve merkezi eleştirerek bir “ademi merkezietöilik” inşa eden bir güç değildir. Siyasal İşlam, hakim sınıfların Kemalist kesimleriyle devletin biçimi, kurumlarının niteliği ve işlevliği hakkında farklı bir siyasal hatta sahip olsada, bu devletin sınıfsal karakteri (burjuva) ve onun daimi muhafazasında hep birlik içerisindedir. Hakim sınıfların Kemalist temsilcileri, devlet iktidar aygıtını elinde bulundurduğu ve rejimini sürdürdüğu dönemde bile bu böyle olmuştur. Söz konusu **“vatanın selameti olunca, gerisi teferruattır”** hakim sınıfların iki kanadının da üzerinde yükseldiği anlayıştır. Bu birbirleriyle mücadele halindeyken bile -ki bu bazen darbeler ve darbe girişimi biçiminde kendisini gösterir- süregiden bir olgudur.

Siyasal İşlam, hakim sınıfın Kemalist kanadına karşı mücadelesi içersinde “mağdura” oynamış ve kemalistlerin hegemonyasını geriletmek ve devlet üzerindeki hakimiyetini tesis etmek için karşı-hegemonya kurmuştur. Bundan ötürüde her zaman, devlet tarafından “merkezin” dışına itilenlere yönelik bir yönelimi olmuştur. “Vesayete karşı mücadele” altında, Kürt ulusal hareketi, “sol” liberallerde dahil olmak üzere, toplumun bir öok kesiminden -ve açıköa söylemek gerekirse kimilerinden açık öek, kimilerinden ise “işime geldiği oranda”- destek almıştır. Lakin

siyasal islamın “çevre” ilişkisi, devletin başına geçip, kendi rejimini konsolide etmesiyle sonlanmıştır. Aydın Engin’in “aldatılmışlık” hissiyle ele aldığı “*siyasal İslam ve onun partileşmiş örgütü AKP, **dizginleri kendi elinde olmayan devlete** itiraz ediyordu ve yerel yönetimleri, **dizginleri kendi elinde olmayan devletin** etkisini azaltacak bir hareket alanı olarak görüyordu.*” (vurgular orijinaldir) tespitinde, bunu itiraf etmektedir.

Devlet Bir Sınıf Diktatörlüğüdür!

“Kemalistler ve Kemalizmden ciddi ölçülerde etkilenen kimi solcular, devleti “**kerim**” yani *koruyan, kollayan, esirgeyen* bir güç olarak tanımladılar. Kimi solcular ise devleti “**kahhar**” yani *kahreden, cezalandıran, boyun eğilmesi gereken* bir yapı olarak tanımlamaya ağırlık tanıdılar. Devletçiliği solculuk olarak sayan ve böyle sanan Kemalistlerin, onların yanısıra Kemalizmin ideolojik etkisinden arınmamış kimi sosyalist kişi, grup ve örgütlerin **devlet tapıncı** öteden beri bilinir.”

Aydın Engin, yukarıdaki açıklamasında kime/neye “sol” dediğini bilmiyoruz ama söylediklerine ilişkin birkaç sözümüz olacak. İlk olarak, yaygın bilinen kanının aksine devlet toplumun çıkarlarını temsil etmez. Devlet hangi rejimle yönetilirse yönetilsin, bir sınıf aygıtıdır. Ve bu sınıfın düşünceleri, devletin bütün kurumlarında damgasını taşır. “Sol” ne söylerse söylesin, bu durum Marksizmin temel taşıdır.

“Devlet burada çok özel bir anlama sahiptir -en genel anlamıyla hükümetle aynı şey değildir. Bir devlet, nerde olursa olsun ve hangi hükümet biçimine sahip olursa olsun, ‘temel olarak ezilen, sömürülen sınıfı baskı altında tutma aygıtıdır’. Bu aygıtın temel kısımları, sıklıkla olduğu gibi gerekli olduğu zaman vazgeçilecek olan parlamentolar ve öteki benzer kamusal tartışma ve şekli karar alma mekanizmaları değil, yürütme erki, bürokrasi, mahkemeler ve özel olarak da silahlı kuvvetleridir. Bu silahlı kuvvetler, bir sınıfın diğer sınıf üzerindeki iktidarının yoğunlaştırılmış halidir: yönetici sınıfın güç tekelini temsil ederler ve amaçları, (hem ülke içinde, hem de özellikle emperyalizm çağında, çıkarlar üzerine ihtilaf yaşanan, dünyanın herhangi bir yerinde) o sınıfın çıkarlarını güç yoluyla güvence altına almaktır.”6

Tekrar etmekte fayda var; devlet hangi rejim altında olursa olsun -Kemalist faşist ya da İslamcı faşist- bir sınıfın diğerini baskı altında tuttuğu bir aygıttır. Rejim, sınıf ilişkilerinin sürdürüldüğü yönetim biçimidir. Devlet rejimi, ister parlamenter olsun isterse faşist diktatörlük, üzerinden yükseldiği sınıfları temsil eder ve bu sınıf ilişkilerini pekiştirir.

Bir bilim olarak komünizm, devletin hangi ekonomik ve sosyal koşulların ürünü olduğunu ve neyi temsil ettiğinin doğru anlaşılmasının yöntem ve yaklaşımını sunar. Bir geçiş evresi olan sosyalist devlet, nihai hedefi komünizm olan bir güzergahta ilerlediği müddetçe çok iyi bir şeydir. Evet devlet sosyalist dahi olsa, baskıcı bir ilişkiyi temsil eder ve köklerinden sökülüp atılması gerekir. Ancak tüm bu baskıcı ve sömürücü ilişkilerin üstesinden gelmenin yegane yoludur, bu baskıcı ve sömürücü ilişkileri kontrol altına alan ve kendisiyle birlikte ortadan kaldıran bir siyasi erke olan ihtiyaçtır, bugün insanlığın duyduğu en büyük ihtiyaçtır.

“Saf demokrasi” şeklinde vücut bulan, devlet ve demokrasiyi birbirinden ayıran idealist anlayış her daim küçük burjuvazinin düşün dünyasını temsil eden entellektüellerin çıkış noktası olmuştur. Bu anlayışa göre mesele insanlığın nasıl bir ekonomik ve sosyal düzen üzerinden şekillendiği değildir. Sorun, bir “ilke” ya da “ahlak” sorunudur. Kant’tan alıntı yapacak olursak, *“öyle bir davran ki, ister kendi kişiliğinde olsun, ister bir başkasındakinde, insanlığa sadece bir araç olarak değil, her zaman bir amaç olarak davranıyor olmalısın”*⁷ Kantçı buyruk/imperatif aklın kendisini dış etkenlerden bağımsız olarak görmesini ve kendi ilkelerini herhangi bir koşul olmaksızın yaratabilmesini önerir. “Saf demokrasi” anlayışı, tam da bu noktada bir buyruk/imperatif rolünü oynar. Toplumun ekonomik ve sosyal nedenlerden ötürü bölünmüşlüğü ve var olan kategorilerin (örneğin proletarya) gerçek birer kategoriler olduğunu ve bunların çok ağır sonuçlar doğurduğunu görmez. Kant ve müdavimlerine göre toplumun neresinden gelirse gelsin insanlar, “ilke” temelinde birleştirilebilirse bir “toplumsal sözleşme” yapılabilir.⁸

Hakim sınıflar arasındaki çatışmanın AKP’nin temsil ettiği siyasal islam tarafından rejimin İslamcı faşist ve Türk şovenist bir biçimde kosolide etmesiyle kurulmuş olan yeni hegemonya, toplumu üzerinden yükseldiği ayrımla kutuplaştırmaya devam ediyor. Bunun çaresi “savunduğun şeyin karşıtını yapıyorsun” diye bir “ahlak” dersi vermek değildir. Kaldı ki, AKP’nin temsil ettiği siyasal islam TC’nin kurucu unsurudur ve “muhalafette” olduğu dönemde dahi bu

gerici devletin devamlılığını korumuş ve pekiştirmiştir. AKP'ye ve Erdoğan'a duyulan rahatsızlık, "sivil toplum" "merkez/çevre" tartışmalarında soğurulmaması gerekir. Bugün insanlığın ihtiyaç duyduğu gerçek bir devrimdir. Nihai amacı, tüm baskı ve sömürü ilişkilerinin kaldırıldığı komünist bir devrim!

Mehmet Seyhan

Referanslar:

1 İlgili makale için bakınız: <https://t24.com.tr/yazarlar/aydin-engin/akp-nin-kahhar-ve-kerim-devleti,26372>

[Erişim tarihi: 29 Nisan 2020]

2 Sosyalist bir devlette dahil olmak üzere devlet ile toplum arasında mutlak bir özdeşlik olmayacaktır.

Toplumun içerisinde, devletin işleri götürmek istediği yöne -her tür sömürünün ve baskının son bulduğu komünist toplum- doğru gitmek istemeyenler olacaktır ve bu bariz bir çelişkiyi barındırır. Bir yadan işleri istenilen yöne doğru götürmek -asla eski düzene dönmeye müsaade etmeyeceğiz, onu seçime açmayacağız ve şiddete başvuranları kesinlikle engelleyeceğiz- diğer taraftan ise toplumdaki bu türden düşünceleri dönüştürmek -bastırmamak- ve bu mücadele içerisinde onlara inisiyatif alanları tanımak ve hatta onları teşvik etmek sorumluluğunda olacağız. Bir başka makale konusu olan "**Sağlam çekirdek temelinde bir hayli esneklik**" formülasyonuna daha derinlikli bir anlayış için bakınız; Bob Avakian, Yeni Komünizm 4. Bölüm, "Mümkünlük Üzerine"ye Dönüp Çalışmak: "Sağlam Çekirdek ve Bu Çekirdeğin Temelinde Bir Hayli Esneklik", s. 298, El Yayınları, 2018

3 Ali Bulaç, *Din ve Siyaset*, ss. 28-29, İnkılap Kitapevi ve Yayın Sanayi, 2014

4 Jacques Derida'dan aktaran Saul Newman, *Bakunin'den Lacan'a Anti-Orterteryanizm ve İktidarın Altüst Oluşu*, ss. 199, Ayrıntı Yayınları, 2006

5 Murat Belge, *Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek*, ss. 19, 2000

6 Bob Avakian, *Demokrasi Neden Daha İyisini Yapamayalım ki?*, s. 117, El Yayınları, 2016

7 Immanuel Kant, *Fondements de la métaphysique des mœurs*, s. 40,

http://classiques.uqac.ca/classiques/kant_emmanuel/fondements_meta_moeurs/fondem_meta_moeurs.pdf

8 Demokrasinin bir diktatörlük biçimi olduğunu anlamak için bakınız: Bob Avakian, *Demokrasi Neden Daha İyisini Yapamayalım ki?* 3. Bölüm, "Demokrasi Yanılsamaları", El Yayınları, 2016